

JURNAL

PENTRU PESIUNDIPEA ȘTIINȚELOR ÎN NATURALĂ ȘI ESAKTE, ÎN TOATE KLAȘELE

Pediceat

BCU Cluj / Central University Library Cluj
de

PROFESOR DOCTOR IULIUS BARASH.

№ 42.

(Anul al patrulea)

București

15 Noiembrie, 1859.

Compendiul: Istoria naturii a vânturilor. — Arborele Tamarin. — Trăiește animalelor. —

Istoria naturii a vânturilor.

I. *Misiunea vânturilor.*

(Scurt.)

Vânturile au o mare misiune. Ele trebuie să crească și corpul lor și să se miște în meditație. Ele trebuie să conserve în lume, oamenii ca brațe și oameni ca cap. Da, pentru că să zicem că de la dînsa depinde liniște sau revoluție, ordinea sau turbarea popoarelor. Într'adevăr, vânturile fac liniște și revoluție; ea este mai degrabă de kîtă presa. Deja Napoleon a zis „Statul se guvernează prin vînt (c'est par le petit bas-ventre qu'on gouverne le monde); o observație tristă dar adîncă.

Este dar învederată că știința naturii nu poate să se înjosească kîndă într'în sâncetăritățile vânturilor, în acest timp depășit pentru călătoria stomacului, de unde depinde fericirea lumii. Însă rapoartele între știință și vânturile nu poate să fie astăzi felul ca kîndă știința ar avea misiune a creștea și a inventa vânturile; kîci, vânturile au o prioritate a timpului născut științei; kîndă încă știința n'a existat, a existat vânturile; ea a marcată pasul d'întîi al omului către civilizație; numai omul s'elbată n'are vânturile. Vânturile

era de mială și laboratorii chimice încă înainte de război. Kindă văzutărele înainte este de ani punea în văcate sare, ouă și ml.; ele aș zmată atunci niște operațiuni chimice făr știința loră, prin instinctă; întokmai ca în vestita piesă a lui Molière „dramă devenită milionară“, dărană afindă intiași dată de la profesoră lă: ce este proza? Stripă kă mirare: patre-zeci de ani amă vorbită mi n'amă ștită kă vorbeskă în proză. Așa pstea văzutărele să stripă akamă: atidi sekă amă rătă în văzutării mi n'amă ștită kă sintemă chimiste!

Dar dakă misiunea științei în văzutărie nă este a creea, ce kăză dar știința în văzutărie? Skopă științei în văzutărie, pșpndemă, este d'a esplikă mi a diria akūniile văzutăriei dăne prinvinșriile științei, d'a face din artă văzutărie nă nămai o artă d'esperimintă mi de praktikă, ci mi o știință teoretikă; kăci este ștită kă pretșindenea, esperiința făr teorie este și lăkră oră mi imperfektă; ce diferință imensă nă este între și argikșatoră kare lăkrează kimpă lă dăne prinvinșriile științei mi și dărană kare lăkrează kimpă dăne niște idei praktikă kare le a mouștenită de la moșă, mi moșă de la ștrămoșă lă!

Văzutăriea are mi și ală skopă a implini. Ea trebe nă nămai să ne dea viața mi șntăte, ci mi plăcere. Natra, pândă ka omă să nă negăje minkare, a kombină akăză minkrei kă plăcere; noi minkă, nă nămai ka să trăimă, ci mi ka să ne văzutăre de plăcere minkrei. Minkare este nă nămai și akă ișienikă, ci mi și akă estetikă ală vieței noastre. Mădă oamei se văzută kindă se așează la și prinșă, întokmai kă se văzută kindă meră la teatră să la și koncertă mșikală. Apoi mi akolo, simșriile loră așteantă plăcere mi văzutărie. Kăci nă ptemă să trădăsimă kă o masă vșnă, nă face rștă lă nostre așta plăcere kă face o operă frămoșă, șpekiloră noastre.

Întădăvără, simșriile noastre sântă pesidenda plăceriloră mi nepăceriloră kare le pșimimă de la lămea kare ne inkonșoară; ele sântă noarta prin kare întă impresiunile obișteloră lămei, în korpă nostre. Dară aște

simșrii ne arăă nă nămai ce este plăktă mi nepăktă, ci mi ce este șntosă mi nășntosă. Șă simșă normală este în stare să jădiche kare impresiune este folositoare mi armonioasă kă viața, mi kare nă. Simșă este oprăză frămoșei mi știința frămoșei este artă; prin șrmare, simșă este oprăză artei. Cine n'are simșă, n'are artă, niș nă se văzută de frămoșea artei. Șă oră nă poate să se văzută de frămoșea tabloură și kōtoră mară; și șpă este inkapălă a admiră șvălimele mșiche ale lui Mozart mi Meyer-beer, mi și omă făr limă, n'ară fi în stare să rște kompoziciunile admirabile ale artei kălinare moderne.

Însă nă e destă kă să venimă în lăme kă okii, șpekă, limă mi nasă; ci trebe să facemă o edkăișne sistematikă așestoră organe ale simșriloră. Șă om kare n'a vșzătă tabloură frămoșe, nă va fi în stare să jădiche kare sântă frămoșe să nă; și omă obișnită kă mșika lăștariloră, n'ă va plăce mșika înaltă a maestriloră; și omă obișnită kă ceana mi șșșpoș, va rși trșii kă pșepnikă făr rștă, mi și membră ală tărmei așeloră kare șmă noantea să kăză lăkră fōarte nekrate, nasă lă nă prea va fi în stare să rște parfămăz șntă de poșă mi de moșă. Dară între toate negăjiriile edkăișniloră simșriloră noastre, așea kare se raportă la negăjirea rștă lă, este cea mai șonestă mi vștmătoare. Nă ne strikă șntăte, kindă vedemă și tabloură prostă, să kindă așimă o mșikă kare șeamă kă știrăză greșiloră, dară dakă minkă minkrei rșă rșite, negreșită kă facemă rșă korpă nostre. Kindă oriștală a obișnită limă lă a rși plăcere nămai în văcăle grășe mi prea dăci, nă nămai kă ș'a strikă rștă lă estetikă ală limăi șale, ci mi a dată okăișne ștomăză să ka să se bolăvășkă mai desă, o impresiune kare întădăvără se vede în toate dăriile kare aș o văzutărie nepășionabilă mi nekōnformă leșiloră ișieniche.

Așa dară, știința chimiei văzutăriei ne dă nă nămai mizloăcele d'a ne esplikă fenomenele înteresante ce se operează în văzutărie kă elementele noastre; ne dă nă nămai povăzărie kă trebe să le pșuară kă să skōatemă dintă-

însele toate sãkãriile (zemãriile) lorã folosi-
toare sãlzãtãgei, denãtrãndã toate proçesele în-
terioare ale acestorã corpãri care aã tendinãa
sã le strãice mi sã le fakã oãrvãri în lokã de
mãnkare; apoi mãtãingã împreãkã kã ideile este-
tice mi çivilizãtoare (care sãntã totã de ãna a-
sonalã kã mãtãingã) ne arãtã mi partea estetãkã
a artei kãlãnãre mi în prãvingã aceslei nãstemã
zãice kã nãmãi în ðãrã de mãtãingã mi de çivilizã-
ziãni, sãntã bãkãtãriã bãni; ãnde sãntã profesori
bãni în skoolã, akolo sãntã bãkãtãriã bãni în ka-
selle oamenilorã.

II. Klãdãrea ximikã a korpãlãi smãñ, în bãkãtãrie.

Çine voehte sã rekãdeaskã ãñã edificãiã
din noã, treãbe mãi nãinte sã ðãrãme çel vekãi;
totã-d'ãna, neste pãina trekãtãlã se sãe frã-
mãseçele biãtorãlã. Aãna este în natãrã, aãna
este mi în lãmeã morãlã, soçiãlã mi polãtikã.
Asemenea mi korpãlã nostãrã nã poate sã se
rekonstrãeaskã, sã se rekãdeaskã, pãntã kãndã
nã s'a ðãrãimãtã pãrãule sale ãnvekãte mi ãsate
Aãna ðãp, în totã minãtãlã omãlã ðevine o altã
fiinãã nãotã, nã nãmãi în prãvingã simãiãziãlorã
miçi çe le prãimehte din lãmeã esterãntã prin im-
presãie ne care ãnlãsãzã neãnetãtã asãpãrã lãi, çì
mi în prãvingã korpãlãi sãã care se penoemte
în fie-kare zi prin akãlã nãtrãziãnei. Mãna kã
kare skãimã acesãã artikolã, kreerãle care ni'lã
dikãeazã, miãne vorã fi alã-felã de kãtã astãzi
ðãp neste o lãntã nã va pãmãnea ãntãrãinsele niçi
ãñã atomã de karne care le komãzãne astãzi.
Acesle skãimãrã mãrã se fakã în korpãlã nostãrã
prin stomakãlã nostãrã care este ãñã kimistã mãi
bãñã de kãtã çelebrãi alãximistã din sekãlãle me-
diãne. Açestã mãrãlatãni aã pretãnsã kã s'ntã
în stãpe sã fakã din ferã mi arãntã, arã. Ei
n'ãã ãzãstãtã în acesle çerkãrã, ðãrã stomakãlã
nostãrã face çeva mãi mãrã de kãtã din ferã mi
arãntã arã, fiãndã kã stomakãlã nostãrã face
în toate zãlãle din miãne mi din karne de vakã,
karne de omã. Apoi çe karne! O karne care se
rãndemte mi simte, o karne care este ãnstãpãmãntã
lã snipãtãlã domnitãrã lãmei!

Odatã kã s'a kãnoskãtã kã stomakãlã no-
stãrã este ãñã labãrãtorãiã ximikã, epã neçesitate
pentã fisãologãstã d'a stãdiã mi d'a kãnoãmte

leçile ximieã ðãne care se lãkreãzã acesle o-
perãziãni ale stomakãlãi. Stãdiã mãrã mi repe-
tãte s'ãã fãkãtã în prãvingã acesãta. Ne çrãmã s'a
nãskãvitã o ramãrã mãre a mãtãingã ximieã nã-
mitã Biochimia sãã ximieã vieçei; ðespre le-
çile aceslei ximii. Vomã vorãi akãmã mãi ne
lãrã.

ðãrã akãmã nãstemã sã ne ãntãrebãmã: care
sãntã materiãle neçesãrie pentãrã om kã s'ãã rekã-
deaskã prinãrã însele korpãlã sãã? Lã acesãã
ãntãrebãre pãspãnsãlã este mesne: e ðestãlã kã sã
analãzãmã din çe este komãzãã korpãlã omãlã,
apoi de sine vomã aflã de care materiã are
treãvãinãã pentãrã mãndãneã mi penoãrea aceslei
korpã. ðãrã kã sã fãçemã o analãzã lã kor-
pãlã omãlã, treãbe s'o fãçemã kãndã e mortã;
nãmãi ãñã kadãverã poate sã fie analãsatã, ðãrã
nã ãn korpã viã. Apoi kãndã moãre omãlã, pãr-
çile din care epã komãzãã korpãlã sãã, de sine
se ðesfãkã; korpãlã se ðesfãçe în elementele
sãle; ãnele sãorã în aerã, aãtele ðevãñã apã mi
keãrã oãsele care pesistã mãi mãlã timã de
kãtã karnea, mi ele se ðesfãkã ne çrãmã mi ðe-
vãñã pãlãbere mi pãmãntã. Astã-felã, omãlã ðe-
vine aerã, apã mi pãlãbere de pãmãntã; acesãã
pãlãbere care pãmãne din oãse, totã acesãã pãlã-
bere pãmãne kã çenããã kãndã se arde korpãlã
omãlã. Çe este acesãã çenããã? Acesãã çenããã
este o materiã care nã ãnsehte akãmã în
niçi o kasã, mãkãrã în çea mãi sãrãkã; adekã
materiã nãmitã fosforã (portãtorã lãminei)
fiãndã kã fosforãlã lãçemte în ãntãnerãkã mi se
ãppãnde foãrte mesne; de açeeã este ãntãrebã-
inãã în fãbrãkãziãnea alãmetãlorã (rãpãtãrãlorã)
ðãrã în oãsele noãstre se aflã acesãã fosforã
kombãnalã kã varã sãã kalçãiã (fosfat de kalçãiã);
apoi ðãne moãrte, acesãã fosfatã se ðesfãçe, prin
çrãmãre din oãsele omãlã nã pãmãne alã ni-
mikã de kãtã varã mi fosforã care lãçemte în
ãntãnerãkã. ðãrã partea korpãlãi care a sãã-
patã mi s'a fãkã ãnevãzãtã, acesãã epã ãntãmãi
partea organãkã a lãi, adãkã gaze oksãçenã, ãdro-
çenã, karbone mi azote. Din acesle materiã
gãzoãse, ãnele se kombãñã (oksiçenã mi ãdroçenã)
mi ðãã vãnãrã de apã; aãtele (oksiçenã mi kar-
bonã) kombãñãndãse, ðãã razã açiãã karbonãkã:
ãñã razã care ese ðe lã vorããã; iarã alãte gaze
(ãdroçenã mi azotã) se kombãñã mi ðãã o ma-

terie k'o odoare foarte nepлъкътъ; o odoare kare o гъсимѣ тоѣ-д'агна ла мортъчигне. Аша дарѣ пстемѣ съ зичемѣ къ корпълѣ омълѣ д-вине вапорѣ де апъ, газѣ де борвисѣ, аерѣ, амоніакѣ, фосфорѣ ши варѣ.

Darѣ ачесте елементе нъ се гъсескѣ в форма лорѣ примитивѣ в корпълѣ омълѣ, знде нъ се гъсеште ничи карбонѣ пърѣ ничи варѣ, ничи фосфорѣ ничи пѣминѣ саѣ ченъшъ в стая лорѣ пърѣ ши изолатѣ; дин контра, в корпълѣ омълѣ, ачесте елементе ши матерії се гъсескѣ в стая де комбинациѣни химиче къ ате матерії ши дъне че в ачесте комбинациѣни с'а конститатѣ в нимте принципне органиче, нъмаѣ атъчѣ аѣ дебенитѣ капабиле ка съ компзіе карнеа ши оаселе омълѣ. Аша дарѣ анализа корпълѣи пострѣ требъе съ fie insogitъ къ anatomia (disecțiunea) лѣ; амѣндоз не ворѣ дъче не калеа адевърѣл; амѣндоз не ворѣ арѣта дин че есте компъсѣ ачестѣ машинъ admirabilъ.

Darѣ дакъ дѣя prin infuziunea sa esterioarъ, ачестѣ машинъ есте атита де фръмоасѣ ши де admirabilъ; къмѣ дарѣ ва fi сѣе къцитѣлѣ anatomikъ kare deskonere naintea oklorъ поширїи инкрементїи, тоатѣ фънтъра delicate ши компликатѣ а ачестѣи канѣ де опере а креациѣне! О бакъдикъ де карне де търпмеа знеї гъмъліе де акѣ, не аратѣ мѣракъле несте мѣракъле! О тълъциѣ де органе (перве, артерие, вине, фѣре де тълъки ши челъле ш. ч. л.) kare sintъ фъкѣте къ чеа маї mare perfectiune astѣ-felъ къ toate formezъ o armonie вntre dинселе, къ toate complexezъ pentru manguinerea ачестеї бакъдїи де карне ши printр'insa лъкрѣндѣ pentru salta корпълѣи вntрегѣ. Къ mare мѣраре не вntревърѣ: къмѣ дин нѣтримѣтеле noastre simple есѣ toate ачесте пърдїи ши органе diferite? Къмѣ дин тълъгѣ ши чеапъ, мѣнкареа дъранѣлѣи, се face ши креерїи сѣї ши stomaculъ сѣѣ ши oasele ши kearъ пърѣлѣ сѣѣ, алѣта лъкрѣрїи foarte dife-

pitѣ знѣлѣ де алѣ ши атѣтѣ де complicatѣ fie-kare вn felълѣ сѣѣ?

Darѣ fiziologia ne aratъ къ toate ачесте diferite пърдїи але organismulъ se face дин sѣнѣ. Sѣнѣеле este fontina генералъ де знде се satъръ toate пърдїеле корпълѣи; toate organelе organismulъ d'acolo trarъ nѣтримѣнтѣлѣ лорѣ. Sѣнѣеле este, ка съ зичемѣ аша, casa централъ де знде челе лате kase але Statълѣи trarъ fondъ-рїеле лорѣ ши alimentezъ funcțiunii сѣнѣшїи лорѣ. Аша дарѣ требъе съ не зѣтѣмѣ аичи че-ва ши ла sѣнѣеле омълѣи.

Sѣнѣеле este знѣ fluidъ вn kare natрѣ пърдїи este апъ ши нъмаѣ а чѣнѣеа parte este де natрѣ organicъ. Вn ачестѣ fluidъ aposъ notъ корпърїipotъnde foarte мѣчи vizibile нъмаѣ prin mikroskop kare се нъмеск глобуледеде (globule) sѣнѣелѣи; ачѣмѣи корпїи саѣ глобулїи sѣnt рошиїи printр'ъи oxid де ferъ (вeatra рошие) kare се алѣ amestecatъ къ dинселе. Дакъ slobozimъ sѣнѣе знѣи omъ саѣ animalъ ши лѣ зѣтемѣ к'o нѣя вdatъ дъне лъсарѣ ка съ нъ се вкѣе ши не зрѣтѣ нѣндѣ ачестѣ sѣнѣе не о кѣрпъ finъ ши тѣрпнд апъ не кѣрпъ пѣнѣ kindъ апа kare се stricoarъ prin кѣрпъ нъмаѣ рѣмѣне рошиї; атъчѣ vomъ vedea къ не кѣрпъ рѣмѣнѣ ка знѣ felъ де teigeї алѣи; asta este fibrina sѣнѣелѣи; prin алѣ metodъ се deskonere вn sѣнѣе ши алъшъ де оѣ саѣ albuminъ прекъмѣ ши materie kare се алѣ вn лате ши врѣнъ ши се нъмеште Caseinъ. Афарѣ де ачѣста, се deskonere вn sѣнѣе ши сѣрѣрї минерале (де лешїе, варѣ) пѣчиоасѣ, sare ш. ч. л.

Astea sѣntъ вn генере матерїеле primitive че се алѣ вn sѣнѣе, акъмѣ vomъ vedea че importantѣ роле жокѣ ачесте матерїи вn процесулъ нѣтрїеї корпълѣи; маї къ seamъ челе нъмѣте trei принципърї органиче адикъ fibrinъ, albumin ши Caseinъ kare poate съ fie privite ка baze fundamentale але корпълѣи animalъ, ка принципърїеле челе маї necesarie pentru viața noastrъ fisikъ.

(Ва зрѣма.)

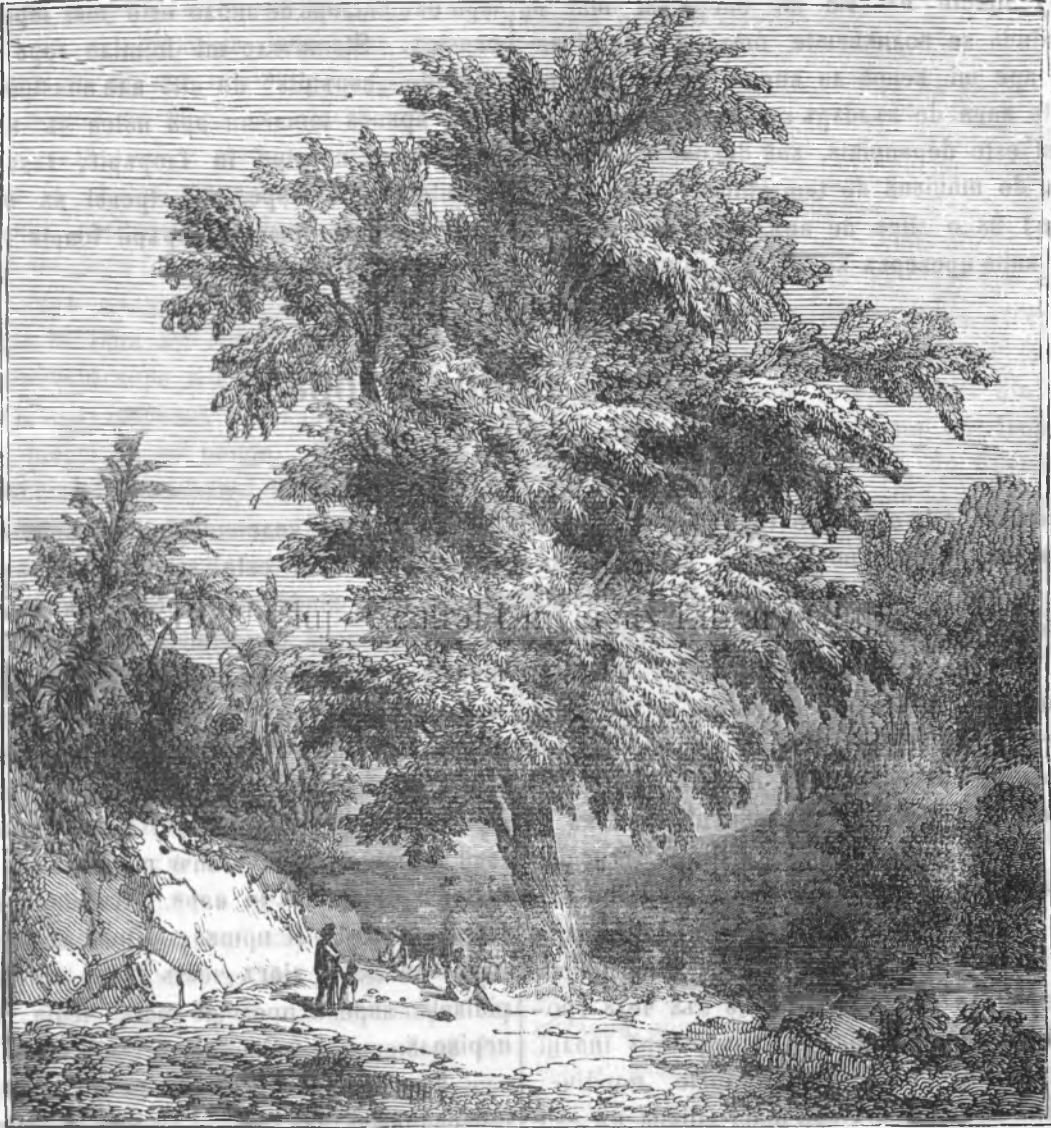
Арборѣлѣ Tamarinъ

Арборѣлѣ Tamarinъ (Tamarinus indica, Tamarinier, Tamarindenbaum, vezї алѣтърата fїгърѣ)

este знѣ арборѣ foarte frumosъ kare crește вn India. Floarea лѣ seamънъ къ ачѣеа а salci-

мъли. Елѣ ажънѣе вѣн patria са ла о вѣнѣнѣе
 консидерабилъ де 30 саѣ 40 пѣчюаре, аре о
 презентационе (вѣнѣнѣе) мажеслоасъ; апої шѣ
 коажа са е оакешъ, крѣпатъ шѣ се деосибенте
 принтр'о гросиме пѣнѣнѣ обѣнѣнѣ ла нѣнѣ арборѣ.
 Ла вѣрѣнѣнѣ стѣ, арборѣнѣ се вѣнѣнѣе вѣн маї

мълѣ крѣчѣ шѣ рѣнѣрѣ стѣфоасе кѣре порѣнѣ мълѣ
 фрѣнзе алтерне (адекъ кѣре нѣ стѣнѣ зна вѣн дрѣн-
 тѣнѣ алтея). Ачесте фрѣнзе сѣнтѣ комѣнѣсе (ка ла
 салкѣнѣ) астѣ-фелѣ кѣ фѣе-кѣре фоаие есте ком-
 пѣсѣ де 24 фойѣе мѣчѣ вѣнѣсте шѣ д'о колоаре
 верде лѣчѣтоаре. Флорѣе ачестѣ арборѣ формѣазѣ

Арборѣнѣ Tamarinus (Tamarinus Indica, Tamarinier, Tamarindenbaum.)

ниште чѣоркѣне ка флорѣе вѣнѣе шѣ аѣ одоаре
 foarte пѣнѣнѣнѣ.

Карактерѣе вѣнѣнѣе аде ачестѣ флорѣе сѣнтѣ:
 нѣнѣ кѣлѣчѣнѣ фѣкѣнѣ д'о сѣнѣнѣрѣ бѣкѣнѣ авѣнѣнѣ форма
 нѣнѣе перѣ; марѣнѣе са де сѣсѣ е тѣнѣнѣе прин
 патрѣ тѣнѣнѣрѣ профѣнде. Корола ачестѣ флорѣе
 аре трѣе петале (фойѣе) егале. Вѣн короле се аѣнѣ

трѣе stamine fertile; вѣнѣнѣ stamine се аѣнѣ нѣнѣ
 оварѣнѣ обѣнѣнѣнѣ.

Фрѣнѣнѣнѣ este о теакъ (ѣарѣ ка ла салкѣнѣнѣ)
 дарѣ foarte лѣнѣнѣ нѣнѣнѣнѣ к'нѣнѣ марѣнѣнѣнѣ дѣлѣе
 акрѣшорѣ шѣ пѣнѣнѣнѣ ла мѣнѣкѣре; вѣн фрѣнѣнѣнѣ
 (поаме) се аѣнѣ трѣе s minѣе (грѣнѣнѣе) аскѣнѣнѣе
 саѣ нѣнѣнѣлоасе.

În ценере, локъриле къдъроаше сінтѣ патріеа ачестѣ арборѣ; дарѣ маї кѣ seamъ креште в India orientалъ, Senegal, Еѣиптѣ, Arabia, ин-сѣмеле Antille ші в сѣдѣлѣ Americей.

De ші поама ачестѣ арборѣ фрѣмосѣ este foarte пѣкѣтѣ ла мінкаре, инсѣ сервѣ маї пѣ-цинѣ ка поамѣ де мінкаре, чі ка знѣ remedіѣ преціос в медіцинѣ; къчї дѣ зн пѣрѣторіѣ (кѣ-рѣденіе) foarte пѣкѣтѣ ші енерѣкѣ, маї кѣ seamъ кіндѣ се волѣвеште омѣла де мѣлѣ венінѣ че аре ші кеарѣ ла знеле фрїгѣрї ла пої провените вара де къдѣрѣ mare, кіндѣ системѣлѣ венінѣлѣ este депанѣіатѣ, знѣ декорѣтѣ d'o лінгѣрѣ саѣ доѣ, де маѣізнѣ де tamarinde (pulpa tamarindorum) кѣ о літрѣ де апѣ, este знѣ remedіѣ преціос каре презервѣ ка фрїгѣрѣл сѣ нѣ се skimbe

in lingoare. Asemenea se pretindѣ кѣ в цѣ-ріе къдѣроаше, оаменї се сервѣ кѣ ачестѣ фрѣкѣ в kontra tifessѣлї пѣтрѣдѣ (lingoare neарѣ).

Dарѣ в цѣріе знде креште арборѣлѣ tamarinu, оаменї факѣ дїн поамеле ачестѣ арборѣ нїште ліменѣде ші компотѣрї foarte пѣкѣте; сѣ vede кѣ в стареа проашѣтѣ поамеле п'аѣ о форѣ mare де пѣрѣтїѣ (кѣрѣденіе) саѣ кѣ па-тѣра оаменїлорѣ де аколо este маї таре де кѣл а noastrѣ. Stomachele ші inimіло лорѣ сінтѣ маї грѣѣ де „кѣрѣдїтѣ“ де кїтѣ але noastre. Фрѣмо-сѣлѣ арборѣ tamarinu арѣ пѣтеа сѣ крѣсѣкѣ ші в климеле noastre в флорѣрїї, инсѣ сїндѣ-кѣ креште foarte mare, арѣ трѣвѣ сѣ се прѣгѣ-теаскѣ pentрѣ дїнсѣлѣ флорѣрїї foarte внале, знѣ лѣкрѣ foarte kostisitорѣ.

Траїѣлѣ анімалелорѣ.

(Зрмаре.)

Epidisлѣ este о пасѣре трїстѣ, меланколїкѣ, d'o фрїгѣрѣ непѣкѣтѣ; ші петрече вїеаца в сѣ-ferїндѣ, къчї рѣмїне зїле вїрепї ла знѣ пѣкѣтѣ mїshkїnds-se пѣмаї ка сѣ гѣсеаскѣ пѣтрїмїнтѣ; рѣмїне кїте оdatѣ мѣлѣ тїмнѣ фѣрѣ мінкаре, се вїтїмпѣ ка сѣ моарѣ де foame ші де фрїгѣ. Este грѣѣ в мїшкѣрїле same, sfїicїosѣ, face де омѣ кіндѣ-лѣ vede foarte департе ші сїндѣ прїнсѣ се ласѣ а-лѣ тѣа в вѣкѣдї фѣрѣ сѣ се пїлнѣ. Гласѣлѣ сѣлѣ este о стїрїгаре аскѣдїтѣ, дѣрооаше каре се пенетеазѣ дїн мїнстѣ в мї-пѣтѣ! се лѣнтѣ кїарѣ ші кѣ Aquila ші катѣ атѣнчї сѣ сѣоаре маї сѣсѣ де кїтѣ дїнса. Се нѣтреште кѣ пените ші кѣ вроаште. Кѣївѣлѣ сѣлѣ челѣ гро-солѣнѣ, лѣ face не вїрѣрїле арборїлорѣ вналї.

Patrїа кокорѣлѣ сінтѣ цѣрїле nordїче, дарѣ сїндѣ кѣ face кълѣторїї марї (сїндѣ кѣ este челѣ маї mare кълѣторѣ дїнтре пасѣрї) лѣ гѣ-сїмѣ в климеле тѣмперате ші кїарѣ кѣлде, инсѣ пѣмаї іеарна, къчї вара се вїторѣкѣ кѣтре nordѣ. Ачестѣ пасѣре este чеа маї mare дїнтре па-сѣрїле аскѣтїче дїн Европа; кіндѣ дїне канѣлѣ pїdїkatѣ este аша де mare кїтѣ знѣ омѣ; гїтѣлѣ сѣлѣ ші нїчїоареле сінтѣ foarte лѣнчї, чїокѣлѣ е пѣгрѣ, дрѣнтѣ ші аскѣдїтѣ; партеа вѣрѣвѣтеаскѣ аре не фрѣнте ка о патѣ, гїлїї аѣ колоареа че-

пѣшїе; пенеле челе марї але арїнелорѣ сінтѣ пѣгре, коада са este скѣртѣ. — Кокорїї сворѣ foarte сѣсѣ; кіндѣ кълѣторѣскѣ факѣ знѣ трїхнрїѣ, в сворѣлѣ лорѣ трѣкѣ ші мѣрї кїте оdatѣ; кіндѣ вїнтѣлѣ е преа таре атѣнчї formeазѣ знѣ черкѣ; къпеленїа лорѣ (знѣ кокорѣ пѣтернїкѣ) skоate знѣ гласѣ каре-лѣ пенетеазѣ тоатѣ чеата, ші прѣвестескѣ skimбареа тїмнѣлѣ; кіндѣ-ї азїмѣ стїрїндѣ зїоа, се вїтїмпѣ пїої не кѣрїндѣ, кіндѣ факѣ sromote марї, атѣнчї е семнѣ кѣ се вѣре-гѣеште о fѣртїлїтѣ в аерѣ. Ачесте пасѣрї сінтѣ foarte грѣѣ d'a fi прїнсе. Кіндѣ се пѣнѣ жосѣ, пѣнѣ santїнелѣ лїнгѣ чеатѣ каре сѣлѣ кѣ канѣлѣ pїdїkatѣ sїне а прѣвѣстї тоатѣ чеата де вр'знѣ pѣrїkolѣ.

Femela face доѣ озѣ пѣгре, карї ле пѣне вїтр'знѣ кѣївѣ че-лѣ face в пѣмїнтѣ лїнгѣ вѣлїї в лѣкрї адїнчї знде нїменї нѣ поате сѣ ажѣнѣ; авїа ачѣлѣ пѣїї сѣ креаскѣ, ші в лѣна лѣлѣ Ав-гѣстѣ, пѣакѣ ші пѣтрѣкѣ не пѣрїнѣдї лорѣ в кълѣторїа чеа лѣнгѣ че факѣ кѣтре цѣрїле me-рїdїonale. Дарѣ нїнѣ сѣ нѣ ле креаскѣ арїнеле, фѣгѣ аша де исте кѣ нїменї нѣ поате сѣ-ї а-жѣнѣ. — Кокорѣлѣ este канѣлѣ де оарешї-каре вѣвѣдїтѣрѣ, маї кѣ seamѣ а жѣка ші а face fe-лѣрїмї де мїшкѣрї; олѣ трѣеште 40—50 de ані,

este grănboră, însă mîncă kîte odată și insecte, vermi și reptilii mici; carnea lui este o mîncare foarte plăcută și a fost foarte prețioasă de către romani antici.

Sîntă berze albe cari sîntă comune pe cîmpurile noastre și sîntă berze negre cari se găsesc întregi și în păduri în muntii Alpi în Elveția.

Berzele albe pleacă de la noi în luna mai. Așeză și se reîntorc la începutul primăverii viitoare și au un instinct kîtă revină tot d'asna la locurile și iarăși la căsuțele din vara trecută. Căsuțele lor e mare, în care femela pune acolo 2—4 ouă gălbii și ceva mai puțin de kîtă ale găinilor. Măscălele klocheste acesce ouă pe kîndă femela își ține ca să-și kăte năstărea, dară klocherea se isprăvește într-o lună. Kîndă în luna mai Așeză berzele pleacă, se adună în cete spre a călători. Sboră lor e puternică; se năstărește kă broaște, kă șopîrlă, kă șerpi și kă pește. Kîndă se năstărește dăcălește din ciocări șna către aia în kîtă ciocărie loră cele mari scotă și ștomotă; dară nu se aște de la ele nici odată vrășă glasă să știrăre; limba loră e scurtă și krescăte pe fîndăle rîșă; aș o înțîșare trisă, dară sîntă d'o fire dăle și mesne de învătă, kîte odată prin sate ieșă parte la jocăriele conilor. Psiș tineri nu lăș pe părinții loră și rîșă dîșă, atamă în toate viața loră, ba în kîndă părinții aș îmbrășă, tinerii își ține pe kîșă spre a căta năstărimă pentru cătă și-și izbășă mătă. Berzele ară și oareșă-kare reknoșindă către stăinșă kasci șnde se găsă; sîntă și foarte krate și kîndă voră să se balișe, mergă la și locă denșă. Acesce kășă și șne aș fătă kă sîntă foarte stimate în șnele țării și e kiară opriș de a le goni, și într'adevăr sîntă fătăoare de bine pentru ceapă șnde sîntă, kăci o kășă de șerpi și de alte așemă animale vătămătoare. Berzele trăsă 20—22 de ani kîndă sîntă domestiute; dară carnea loră nu e bună de mîncare.

Beacă se găsă în locăriele șfoase și șmede prekă și pe lîșă rîșă; dîșă și șeapă ese kă să-și kăte năstăre. Îșă foarte iste dară șoară greș; femela-și face cășă și șă șosă pe mîșă șnde denșă 4—5 ouă.

Dară beacăna kare se găsă în locăriele șmoloase, se năstăre kă insecte și kă vermi; ea-și face cășă și în trestie, e grea de îmșășă, și kă nu șoară drentă. — Beacă și Beacăna sîntă și vîșă și.

Șii năstăreșă kă pelikani-și vără și în sakă kă și mîșă din provizia ce are acolo, de așea a eșă kă pelikanșă-și năstăreșă și kă șinele și.

Sîntă doș felă de găine: șăbatice și domestice. Cele domestice sîntă de coloră cenză și șă albe, șoară greș, le plășă a șeșă în așă, se năstăre kă erșă de pe kîșă și kă grășă (de opă, de porșă, șcl.); sîntă foarte mîșășă; kîndă le găsă șine-șă pe lîșă și, grășă, kîșă kă rîșă și la vre o șoală de arbore tineri, fakă mare ștrășă; valera loră e foarte tare și arde kîșă și kîșă-șă nepoditoră. Gășă inșă a oșă din luna mai Martie și oșă în luna mai Iunie, în așășă și și de țre opă, de fie-kare dată kîte 10—12 ouă; și rîșă așășă pentru 5, 6 găine; eșă klochășă 30 de zile și întoșă kă și kășă; kîndă rîșă a oșă kîte-șă ouă, trăsă și de kîșă și le ieă șine-șă de la dîșă, kăci admîșă inșă a le kloșă; dară kîndă le ieă șine-șă de la dîșă și de kîșă și șne șneșă loră, atșă rîșă se șineșă a le și la locă și eșă în șare a și kiară și la 200 de ouă și kiară și și vără, așă de mătă-și și șă și și le klochășă.

Rîșă șăbatice e șășă, șoară, șoară și și ștră ștomotă. Kîndă șoară în cete, se și în doș rîșă obășă (șomă și trîșă) și așă-șășă le și mai șșă a șșă; în șșășă țășă adă în șișă din așă se așă și șășă loră, adă rîșă kă șșășă și năstăreșă; rîșă șăbatice e greș de prinsă, kăci are o așășă foarte și este șișășă; ceata loră are totă-d'asna șișă șantinele cari o șșășă, șantinele așășă și kă kășă și șișă și kă șișă în șișă kă și șișă și șișă șișășă. — Carnea șișășă e șișă la mîncare, însă e grea de șișășă; grășășă loră însă e foarte șișășă. Este o metodă deosebită a șișășă șișășă, kă și se fakă șișășă loră foarte mare și ală. Așășă se face prin dăre de șișă, inșă șișă kă o șișă și

adborindă ne fie-kare zi kite o năkă mai mială nînz la 30 de zile; apoi mi prafălă de kărbuni îngrăș mială fikatsălă rînteloră, kare serveute mai kă seamă în Franța a face plăcinte vestite de Strashburg (paté de foi gras), darpă afarp de karne mi de grășime, avemă de la rînte mi nene folositoare pentră skrisă mi faldii loră pentră implățilă perneloră; de doz ori ne ană nstemă să rînemă faldii rînteloră dăne vărîz mi de sșălă arîpe.

Fișka s'lbatică (are 6—18 nene în koadă) trășute în cete în lokșilă vâltoase lîngă lakșri mi mărî în cerrile nordice, fakă kăibărî în țafe mi năne 10—12 oșă, cete vărîne primvăr în cete tinere; din ačeste rînte a eșită fișka domestikă, kare năne 15—24 oșă primvăra mi le klocăște în natră s'ltămini.— Dinkolo de ekșatoră nă sîntă rînte.

Sîntă doz felșri de rațe: cete s'lbatiche mi cete domestice. Cete d'ntiă din ele lokșesă în lakșri mi în rîșri, iearna s'voarț în cete mi sîntă grele de împășkată, kăci sîntă earba de nășkă de departe; altete trășesă nămai pe c'rtășilă mărîloră (P. de mare); rațele noastre domestice provîntă toate de la orișina loră, din rața s'lbatică.— Pișoarele raței sîntă mai lăniți de kîț ale r'șoiălă, ea este mi de koloare čenșmie; darpă r'șoiă aș nene de kolori lăčitoare mi nă čioăkă galbenă; îmbățilă raței domestice e greș, niči nă poate s' s'voare, este o fiindă kare sîngărț greș mi-ară r'și nătrîcea, de ačeea rața r'șine atamăț pe lîngă noi; din kontra, rața s'lbatică, mai kă seamă ačeea de mare, fald de omă, netreče nămai iearna în klîmelă noastre, mi kîndă vine primvăra se dăče kătre nordă; elementălă ei este apă; în toate mișkășilă rațeloră s'lbatiche se kănoăște eleganță, espresîșnea nătereș mi a ičbirēș lîberțădi; kîndă s'voarț în cete, formează doz koloane, pe kaplă amîndșpora koloaneloră se află rața čea mai năternikă, kare taiț mi vășrează s'vorălă čeloră altă kare o vărmează; kîndă se simte ostenită se năne în koadă koloanei, pe kîndă rața večină kare a mersă dăne dînsa, se năne akșmă în kaplă koloanei mi o kondăče; kîndă ačșngă la lakșlă vnde voră s' se ameze, nă se nănă joșă nămai de kîț, či fakă plîmberî în aeră inkončîșrîndă ačestă lakă, par' kă-lă esaminează mai nainte nînz nă se amează pe dînsălă; mi kiară kîndă se amează,

ačesta o fače kă čea mai mare vărme de seamă, obșervîndă totă mēreș daka nă se află v'r'șnă inemikă p'aproape. Ziă netreă dormîndă ne apă, diîndă kapetete loră vărte s'șălă arîpe; pe kîndă vărmează ačestă repaosă ală sočietădi, vnele din sočietate nă dormă či r'șmîntă deștente kă nă felă de santinelă kă s' vestea kă țățeloră kîndă se va aproia v'r'șnă inemikă; kîndă soșeute noantea, toată koloana s'voarț, saș spre a-mi kășta nătrîcea, saș spre a skîmba lokșlă. Lîmba rațeloră este armăț kă dîndă; darpă nătrimentălă loră este insekte akșatiche (de apă), pești miči, vroaște; niči nă animală nă sapă așă mială kă čioăkă mi kă pișoarele kă rața, kare nă se satsră de mînkare niči odată; o maldime de plante mi de insekte vălțmătoare, rațele le r'șpădeșă. R'șoiălă are nă glasă mai slavă mi mai r'șgășită de kîț rața; este mi mai greș în toate mișkășilă sale. Rața năne 15—20 de oșă, semăndă kă ačeea ale r'șineloră, înșă sîntă čeva vărșioare; g'lbensălă de oșă de rațe este roșioră; koaža oșloră e groasă.— Vnde nă e lakă saș v'r' o altă apă, rațele nă isvătesă vine; karnea de rațe e vărș de mînkare, darpă grea de mistăită.

Rața se deoșeute de fișkă nă nămai în privînda mărîmi či mi prin čioăkă mi prin nămerălă peneloră din koadă, adikă la fișkă čioăkă este mai înșălă la vîrș de kîț la r'șdîntă, pe kîndă la rațe čioăkă are pretăndenea ačeeană lădime, apoi în koadă rîutei r'șimă 16—18 nene potănde la vîrș, pe kîndă în koadă raței r'șimă 14—16 nene akșușite la vîrș. Rața domestikă, amă zîșă, kă se trače din rața s'lbatică, rața de nădșre (Annas boschas, annas tadorna) kare trășute pe lakșri mi rîșri în Eșropa, avîndă o koloare čenșmie kă vărșile alășioare trăse zigzară, mi pe arîpe are o nată violetă (albăștră), inkončîșrată de ală; afarp de ačestea este pe kîmpășilă Eșronei o rațe s'lbatică (Annas crecca, kricante) kare are pe nentă nete albe mi negre. Mi nă altă neamă (Annas penelope, Peifenente) kă nă kapă mi rîță roșioră, avîndă o vărț ală pe frănte, se čine în nordălă Eșronei, darpă primvăra se află în toată Eșropa.— O altă rațe če se zîče *tspeaskă* (Cairina Muschata, turkische Ente) are čioăkă mi pișoare roșii; patria sa e Brazîlia, mi se r'șeute în stape s'lbatică lîngă marea Kaspie. (Va v'rma.)